

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Candidatus Abbreviatus Jurisprudentiae Sacrae, Hoc Est,
Juris Canonici, Secundum Gregorii Papae IX. Libros V.
Decretalium Explanati Summa, Seu Compendium**

Pichler, Vitus

Augustae Vindel., 1733

Prolegomena.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63440](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63440)

PROLEGO- MENA.

SUMMARIUM.

1. *Fus variè accipitur.*
2. *Quid sit Fus Naturale. An sit immutabile.*
3. *Quid & quotuplex sit Fus Positivum.*
4. *Quid & quotuplex Fus Divinum.*
5. *Quid Fus Gentium propriè & impropriè dictum.*
6. *Quid & quotuplex sit Fus Civile, quibus libris comprehensum, & quomodo allegetur. Aliquod datur etiam extra Corpus Juris.*
7. *Quid Fus Canonicum, ejus finis, & objectum.*
8. *Quibus libris comprehendatur, & quomodo citetur.*
9. *Quam habeat authoritatem Decretum Gratiani.*
10. *Quam reliqua 5. volumina in Corpore Juris Canonici contenta. Ubi etiam de Rubrica.*

Pars I.

A

II. Quam

11. *Quam habeat Tridentinum, & alia Concilia:*
12. *Declarationes Cardinalium:*
13. 14. 15. *Regula Cancellaria: Decisiones Rota: & Bullarium Magnum.*
16. *Quando Jus Canonicum sit observandam in utroque Foro.*
17. *Jus Canonicum subinde suppletur à Jure Civili, & vicissim Jus Civile à Canonico.*

I

Missis aliis *Juris* acceptio-
bus notatu digniores sunt I.
quando jus sumitur pro pote-
state aliquid agendi aut omit-
tendi, vel alterum obligandi
ad aliquid dandum, facien-
dum, vel omittendum, voca-

turque *jus activum*, cui respondens ex parte alte-
rius obligatio dandi, faciendi, vel omittendi ali-
quid, appellatur *jus passivum*, vel debitum. Si
autem illa potestas alios obligandi ad aliquam
actionem vel omissionem principaliter respicit
bonum & utilitatem obligantis, nominatur *jus*
proprietatis, ac aliud est *jus in re*, seu *reale*, quan-
do nempe res ipsa alicui est devincta seu obligata,
paritque *actionem realem*, vi cujus rem talem tan-
quam suam potest coram Judice persequi, & vin-
dicare à quocunque illius possessore vel deten-
tore: aliud verò *jus ad rem*, seu *personale*, quan-
do nimirum non ipsa res, immediatè alicui est de-
vincta, sed persona, sive ex contractu vel quasi
contractu, sive ex delicto vel quasi-delicto,

paritque *actionem personalem*, seu *condictionem*, id est, jus cogendi personam in Judicio, ut satisfaciat. Siquis habeat tale jus in re seu reale proprietatis, quod ordinariè per traditionem aut apprehensionem actualem acquiritur, non per contractum vel conventionem, ut possit liberè disponere de re, utendo, destruendo, alienando, ita ut per neminem propter jus, quod habet in tali re, impediri à libera dispositione possit, nuncupatur *dominium plenum*: si verò disponere valeat de re non perfectè, sed solùm vel de substantia & proprietate, uti dominus directus in re feudali aut emphytevtica, vel solùm de fructibus & utilitate illius, uti feudatarius aut emphytevtia, vel alius quoque in eadem re jus habet, propter quod liberè de illa disponere nequeat, dicitur *dominium imperfectum*, seu *non-plenum*, uti feudum, emphytevtis, *fidei commissum*, aut *jurarealia*, uti servitutes, & possessio effectivè sumpta, seu pro jure, quod oritur ex rei detentione, vocaturque *possessio Juris*.

2. Sumitur *Jus* pro Jurisprudencia, seu Juris, nempe Canonum & Legum, scientia, quam Ulpianus *l. 1. ff. de I. & I.* vocat *artem equi & boni*, Imperator verò, nempe Justinianus, *§. 1. Inst. eod.* appellat *Divinarum atque Humanarum rerum notitiam, justis atque injustis scientiam*. ex quo textu apparet præstantia Jurisprudenciæ.

3. Et huic loco præpriissimè accipitur *Jus* pro Regula Justis, seu pro Canone vel Lege. Et in hoc sensu *Jus* dividitur in Naturale & Positivum: istud verò in Divinum & Humanum: hoc verò in *Jus Gentium, Civile, & Canonicum*.

2 Dico I. *Jus Naturale* rectè dicitur esse *voluntas DEI* necessariò obligantis, intimata per *lumen rationis*, à *DEO* ut *authore Naturæ* omnibus *insitum*. Sicut enim promulgatio *Legis Humanæ* non est tota lex, ita & *lumen rationis*, per quod nobis innotescit *voluntas DEI* obligantis, non est totum *Jus Naturale*, sed solum unà cum *DEI* voluntate partialiter illud constituit. *Definitum* paulò antè *Jus Naturale* est propriè & absolute tale, quia præcipit illa, quæ sunt intrinsecè bona & essentialiter, uti sunt colere & amare *DEUM*, obedire eidem præcipienti &c. atque ideo necessariò facienda: ac econtra prohibet intrinsecè & essentialiter mala, uti sunt blasphemare vel odisse *DEUM*, peierare, mentiri &c. atque ideo necessariò omittenda. Atque hoc *Jus Naturale absolutum* est *immutabile*, ita ut nec *DEUS* in ea dispensare valeat, cum essentias rerum mutare non possit, nec ex essentialiter honesto facere inhonestum, aut ex essentialiter vel intrinsecè inhonesto facere honestum vel bonum. Dixi, *absolutum*; nam aliud *Jus Naturale* est *conditionatum*, seu sub certis conditionibus tantum obligans, vel in certis tantum circumstantiis; quod contingit, quando materia *Juris Naturalis* dependet à dominio vel potestate *DEI*, aut Magistratûs humani, vel etiam hominis privati, obligationem, quæ aliàs esset *Juris Naturalis*, liberè remittentis, vel licentiam dantis: sic occisio innocentis tantum est prohibita *Jure Naturali* conditionato, nisi nempe *DEUS*, in cujus dominio pleno est vita hominum, dederit potestatem occidendi innocentem: sic rem alienam, postquam

quam præscripseris, licitè retines, quia Jus Naturale retentionem tantùm prohibet sub conditione, nisi Magistratus, in cujus dominio alto sunt res subditorum, per leges suas ex justa causa transferat dominium rerum ab uno in alium: sic licitè non solvis, quod alteri promissisti, vel ex contractu debes, si promissarius vel creditor sponte tibi remittat; quia Jus Naturale solùm sub hac conditione te adstringit, nisi alter, in cujus potestate hoc est, tibi obligationem remiserit: sic, quia obligatio juramenti vel voti tantùm est Juris Naturalis ac Divini sub conditione, nisi Superior Ecclesiasticus in lege humana, quam quis sibi per juramentum vel votum posuit, tollat hanc legem humanam, in quam Superior potestatem obtinet, per dispensationem; hac enim lege sublata, cui innititur obligatio Naturalis & Divina juramenti vel voti, consecutivè cessat obligatio juramenti vel voti. Atque hoc Jus Naturale conditionatum dici potest *mutabile*, nimirum mutatione impropriâ & indirectâ, eò quòd per mutatas circumstantias, vel certas condiciones positas, mutetur materia vel objectum Juris Naturalis: consequenter nec Jus Naturale amplius obligat, vel potius pro circumstantiis mutatæ materiæ, vel sub hujusmodi conditionibus positis, nunquam obligavit: & hinc mutatio dicitur solùm impropria vel indirecta. Sic etiam Jus Naturale *permittens* aliquid non datur pro circumstantiis, in quibus illud prohibetur vel præcipitur à Lege Positiva, Divina vel Humana. Porro ad Jus Naturale non modò pertinent principia & dictamina quædam generalia, uti sunt, *declina*

à malo: fac bonum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c. Sed etiam alia, quæ ex illis in particulari per necessariam consequentiam vel evidenter deducuntur, uti sunt, *DEUM esse colendum, parentes honorandos, non occidendum, non pejerandum, non furandum, non adulterandum &c.* Adeoque tam præcepta affirmativa, quàm negativa, circa materiam particularem.

3 Dico 2. Jus Positivum vocatur, quod aliquid ponit ultra ea, quæ Jus Naturale præcipit, vel prohibet, vel permittit: Si DEUS aliquid liberè superaddat, est *Positivum Divinum*: si homo, est *Positivum Humanum*. Adeoque Jus Positivum liberâ DEI vel hominum voluntate introductum est, vi cujus præcipiuntur vel prohibentur non intrinsecè & necessariò bona aut mala) hæc enim ad Jus Naturale pertinent, & necessariò præcipiuntur, quia bona, vel prohibentur, quia mala sunt) sed ex libera Legislatoris dispositione; cum potuissent non præcipi, non prohiberi.

4 Dico 3. *Jus Divinum* (nempe *Positivum*; nam Naturale, quamvis etiam sit à DEO, ut Auctore Naturæ cordibus nostris insitum, ordinariè non appellatur Divinum, quamvis revera sit) est, quod à DEO ipso latum, & promulgatum est vel per Moysen & Prophetas in antiquo Testamento, vel à Christo DEO-homine, ejusque Apostolis, in novo Testamento, sive dein scriptum sive traditum sit. Itaque *Jus Divinum* est Verbum DEI, & præcepta in utriusque Testamenti tabulis, seu Scripturis Sacris comprehensa, vel per Traditionem Divinam propagata. Verus Testamentum, quod duravit usque ad Christi adven-

adventum & mortem, complectebatur triplicis generis præcepta. 1. *Ceremonialia*, quæ præscribebant Modos DEUM colendi, maximè per Sacrificia & multiplicis generis hostias. 2. *Judicialia*, quæ ordinabant regimen Politicum Republicæ Judaicæ, præsertim in ordine ad administrandam justitiam tam in causis Criminalibus, quàm in Civilibus. 3. *Moralia*, nempe Decalogi, & similia; quamvis enim hæc sint Juris Naturalis, & in eo fundentur, tamen ut eorum, vim efficacius & clarius cognoscerent passionibus excæcati mortales, illa specialiter etiam, & sensibili modo promulgare voluit DEUS. *Ceremonialia* potissimum in *Levitico* sunt prodita: *Judicialia* verò in *Exodo*. Utraque sunt abrogata, & exspirârunt per mortem Christi, ut Catholici omnes intelligunt c. 7. *Hebr.* ibi: *translatio sacerdoti necesse fuit, ut etiam legis translatio fieret.* Concordat c. 3. *de constit.* *Moralia* tamen perseverârunt, utpote Juris Naturalis. *Opponunt* Hæretici: Papistæ tenentur observare discrimen ciborum, abstinendo à carnibus die Veneris &c. sicut olim Judæi abstinere debebant à carne suilla: ergo apud Catholicos viget adhuc lex ceremonialis. R. Imprimis Catholici non observant illud discrimen ciborum, quod Judæi, quia non prohibent carnem suillam tantum, & semper, sed omnem carnem at certis tantum diebus. Dein etsi idem omnino observarent, non tamen observarent ut præceptum ceremoniale antiquæ legis, sed tanquam legem in novo Testamento de novo latam ab Ecclesia.

§ Dico 4. *Jus Gentium*, propriè dictum, est, quo Gentes quæ tales mutua obligatione, ex consensu tacito vel expresso sibi imposita, consociantur in ordine ad ea, quæ ad communem eorum felicitatem & commercium pertinent. Vel brevius: est Jus ab hominibus pro commodo humani commercii inventum. Ad hoc pertinet jus legationum, vi cujus admittuntur legati, & dimittuntur incolumes: jus Belli ad vindicandam injuriam, vel damnum ab alio populo illatum, vi cujus Bellum debet prius denuntiari per facialem, antequam inchoetur: fœdera pacis & induciarum, cum rationabiliter petuntur: jus commercii quæstufosi apud exteras & non hostiles nationes &c. Necesse tamen non est, ut omnes simpliciter gentes conspirent, modò aliquæ, magis morata, ita consocientur. Et hinc barbaræ gentes, quas nunquam consensisse facta contraria probant, Jure Gentium non obligantur. Sed unde provenit obligatio Juris Gentium, cum hæc in se ipsas jurisdictionem vel potestatem legislativam non habeant, sed singulæ gentes sint supremæ Potestates, nec aliis, seu simul seu seorsim sumptis, subjectæ? *¶* Ex illo principio Juris Naturalis: *fides data est servanda*: fidem autem Gentes dederunt sibi mutuo, dum convenerunt vel expressis verbis in quædam mutua commercia, vel tacitè moribus. aut usu constanti, quo modo posteriori plerumque fit, & promulgatur. Jus hoc differt à Jure Naturali. 1. Quia ortum habet à libera gentium plurium voluntate, non à DEO ut conditore naturæ humanæ. 2. Quia non obligat Gentes, nisi quæ illud receperunt vel volun-

honestate expressa, vel tacita per usum & consuetudinem declarata. 3. Quia, quæ præcipit vel prohibet, non sunt intrinsecè ac essentialiter honesta aut inhonesta, sed contingenter tantùm &c. Dixi, *Jus Gentium propriè dictum*; aliqua enim dicuntur in communi usu esse Juris Gentium, quod propriè tale non est, quia citra ullam obligationem recepta sunt apud & inter Gentes vel omnes, vel complures saltem, uti usus panis pro cibo, constructio ædium munitio civitatum, rerum divisio seu dominiorum distinctio, contractus non pauci, uti emptio-venditio, locatio-conductio, & plerique modi acquirendi, quæ, sicut pro fine non habent communem Gentium inter se felicitatem, ita nec mutuam inter illas obligationem inducunt, sine qua, tanquam necessario effectu, tamen nulla datur lex seu Jus propriè dictum.

Dico §. Jus Civile in §. 1. *Inst. de I. N. G.* 6
& C. dicitur esse, quod quisque Populus vel Civitas sibi proprium constituit. Per antonomasiam, & ex recepto usu, per illud intelligitur *Jus Romanorum*. Fundatur proximè in voluntate Legislatoris humani, remotè autem in illo principio naturali: *Legislatori juste imperanti parendum est*. Respicit tantùm unius Reipublicæ bonum, & particularis communitatis felicitatem: per quod differt à Jure Gentium. Dividitur in *Commune*, quod apud nos hodie est *Romanum*, vel potiùs *Romano-Germanicum*, atque obligat omnes Imperii Romano-Germanici provincias, urbes, & populos. Et in *Particulare*, seu *Statutarium*, quod est vel Provinciale, *Landts*

A §

Recht/

Recht/ vel *Municipale*, *Stadt-oder Burgerrecht/* eòquòd tantùm unius provinciæ vel Civitatis Imperialis subditos adstringat, uti Jus Bavaricum, Saxonicum, Lubecense. Jus Romanum commune pro diversitate Conditorum fortiebatur varia nomina, & modò *Lex*, modò *Plebiscitum*, modò *Senatusconsultum*, modò *Responsa Prudentum*, modò *Edictum Pratoris*, modò *Placitum Principis*, vel *Constitutio* appellabatur; quamvis hodie communi usu omnes hæ ordinationes promiscuè vocari soleant *leges*. Et quia Populus hodie non ampliùs habet potestatem leges ferendi, sic describi potest Jus Civile: est Jus Positivum, autoritate Principis, vel Magistratùs Sæcularis conditum, ad Politicam Reipublicæ Civilis gubernationem, pacem, ac felicitatem temporalem civium conservandam & promovendam immediatè ordinatum. Libri, in quibus continetur Jus Civile commune, vocantur.

Corpus Juris Civilis, quod complectitur quatuor volumina. 1. Institutiones. 2. Digesta. 3. Codicem. 4. Authenticum seu Novellas. Quibus additur *Feudum*, seu duo libri Feudorum. *Institutiones* (vel *Instituta*) sunt quasi quoddam compendium legum, prima elementa Scientiæ Legalis exhibens, autoritate Justiniani Imperatoris senioris, qui antonomastice *Imperator* salutatur à Juris-peritis, ex *Digestis* & *Codice* Justiniano antiquo, aliisque antiquioribus Constitutionibus collectum, ac in quatuor libros, certis titulis & paragraphis distinctos, divisum. Quando citatio fit ex Institutionibus, primo loco ponitur *§.* deinde *titulus*, in hunc modum.

dum. §. *inter eas. Instituti. de nuptiis.* vel loco initii §. ponitur numerus. v. g. §. 2. *inst. de nuptiis.* vel ponitur & initium & numerus, sic: §. *inter eas 2. inst. de nuptiis.* Siquid allegetur, quod habetur initio tituli ante §. ponitur *pr.* quod denotat principium. v. g. *pr. inst. de nuptiis.* Institutiones nonnunquam exprimuntur per unicam litteram *I.* vel *S.*

Digesta, Græcè *Pandectæ,* vocantur, quia Imperator omnia veterum Jurisconsultorum Responsa, quibus auctoritatem Juris tribuit, in 50. libros digessit, in tria volumina dispertitos. 1. Vocatur *Digestum vetus,* constans 24. libris. 2. *Digestum Infortiatum,* fortè sic dictum, quia continet Leges de Testamentis & ultimis voluntatibus, quæ sunt fortissimæ, vel quia versatur circa *fortuitas* successiones: complectitur 14. libros. 3. *Digestum Novum,* quod absolvitur 12. libris. Hi libri habent plures titulos, tituli *leges,* & *leges* longiores sub se §. Quando citantur *Digesta,* formatur duplex §. vel majuscula littera *D.* vel Græca littera π . primo loco allegatur lex per litteram *l.* deinde initium, vel numerus, vel initium & numerus simul legis, subinde etiam §. si lex sit longior, tum additur §. demum *titulus* libri seu Rubrica, hoc modo: *l. Juris Gentium 7. §. ait Prator 7. ff. de Pactis.* vel: *l. 7. §. 7. ff. de Pactis.* vel *l. Juris gentium. §. ait Prator. ff. de Pactis.* Subinde post §. si longior sit, additur *V. h. e.* verbum, ubi res habetur, v. g. *l. 7. §. 6. v. Sed cum ff. de Pactis.*

Codex modernus, & Justinianus, quem ex triplici Codice antiquiori, Gregoriano, Hermo-
gei-

geniano, & Theodosiano concinnavit Justinianus, quædam ex illis expungens, alias autem & suas & antecessorum leges inserens, complectitur 12. libros. Modus citandi ferè est idem, qui in Digestis, nisi quòd loco *ff.* ponatur *C.* vel *Cod.* & quòd subinde Codex per majus *C.* statim allegetur primo loco, Speciale est, quòd, si lex aliqua in lib. X. XI. & XII. comprehensa citatur, addi soleat numerus libri, hac ratione: *l. 1. C. de Jure Fisci lib. 10.* Cæterùm quasdam *Novellas* (nempe Constitutiones Imperatorias) in epitomen redactas quibusdam titulis Codicis inseruit Irnerius, quæ appellantur *Authenticæ*, & sic citantur: *Auth. bona damnatorum C. de bonis proscriptorum.* vel sic: *l. generaliter C. de Episc. & Cleric. auth.* Hæ authenticæ in tantum obtinent vim Juris, in quantum cum suo fonte consonant.

Authenticum (alio nomine *Novella*) continet novem *Authenticas Collationes*, quæ distinguuntur in *titulos & capita*, quandoque etiam in *ff.* Vocantur hæ constitutiones *Novellæ*, vel *Jus Novissimum*, quia eas fecit Justinianus post Codicem suum editum. Modus allegandi est hujusmodi: *Nov. (vel N.) 118. c. 2. v. si autem.* Vel: *cap. si igitur 2. v. si autem Nov. 118.* vel: *Nov. 118. de heredib. ab intestato.* Vel: *in Authentico de heredib. ab intest. cap. si igitur collat. 9.* Vel: *authenticæ de heredib. ab intest. collat. 9. tit. 1. c. 2.* Notandum tamen, quòd, quando citantur *authenticæ*, plerumque non intelligantur istæ, sed aliæ, quas diximus Codici esse insertas ab Irnerio: istæ sub nomine *Novell.* allegari solent, quæ sunt numerò 168.

Feu-

Feudum, seu liber (vel potiùs duo libri feudorum) comprehendit consuetudines feudales, partim ex observationibus, quas initiò collegerunt sine ordine duo Consules Mediolanenses, Gerardus Niger, & Obertus de Orto, partim ex Constitutionibus quibusdam Imperatorum, Conradi II. Henrici II. Lotharii III. Friderici I. depromptas. Dividuntur hi libri in *titulos*, isti in *capitula* (alii vocant *capita*) hæc rursus in *§§*. Quando citantur, ponuntur initiò libri feudorum per unum *F.* vel duplex *FF.* majus, vel vocem *Feud.* quamvis subinde etiã priùs *cap.* exprimatur, vel etiã *Feud.* vel *F.* omninò omittatur, expressò tamen titulò, in hunc modum: *F. 1. tit. 8. cap. 2.* vel: *1. FF. tit. 8. cap. 2.* vel: *cap. 2. de successione feudi. §. in alio.* vel: *cap. filia. §. in alio. de successione feudi.* vel: *c. 2. de successione feudi in usibus feudorum* (aut *consuetudinibus feudorum*.) Post hos duos libros subjungitur alius, qui vocatur *quintus* de feudis: qui omnes obtinent vim Juris, exceptis textibus, qui post libri II. titulum § 8. usque ad librum V. existant, quia adjecti sunt à Cujacio & aliis Jurisconsultis Papiensibus, Juris condendi potestate destitutis, nisi & his auctoritatem tribuat usus & consuetudo.

Præter recitata Juris Civilis volumina dantur adhuc aliæ Constitutiones, vim Juris obtinentes in Imperio Romano-Germanico, in ordinario *Corpore Juris* non clausæ, ut 1. Bulla Aurea, per *B. A.* citari solita. 2. Capitulatio Cæsarea. 3. Pax Profana. 4. Pax Religiosa, nempe Pacificatio Passaviensis de anno

1552. firmata Augustæ anno 1555. & extensa per Instrumentum Pacis Osnaburgensis, quod per *P. O.* exprimi solet, anno 1648. in qua certarum Sectarum, nempe initio Lutheranae, postmodum & Calvinianae, liberorum exercitium in Imperio permissum est præter Religionem Catholicam. 5. Ordinatio Judicii Camerae Imperialis. 6. Ordinatio Judicii Aulico-Imperialis. 7. Nemesis, seu Ordinatio Criminalis Carolina, vulgò *die Peinliche Hals-Gerichts-Ordnung* Caroli V. 8. Recessus Imperii, per initiales litteras majusculas *R. J.* denotari soliti, quos etiam Constitutiones Imperii nominant.

9 Dico 6. *Jus Canonicum*, à Græca voce *κανών*, Latine, regulam denotante, appellatum, quia continet regulas ab Ecclesia propositas ad Christiani populi actiones in ordine ad felicitatem supernaturalem dirigendas, sic describi potest: est Jus Positivum à Summis Pontificibus, Ecclesiae Catholicae nomine traditum, vel constitutum, vel approbatum, quo actiones & mores Christianorum ad cultum Divinum, ad ordinem politicum in statu Ecclesiastico, ad pacem & justitiam in populo fideli conservandam & augendam, ultimato autem ad finem supernaturalem aeternae beatitudinis diriguntur. Unde differt à Jure Civili ex parte causae efficientis, quae est Summus Pontifex, Christi in terris Vicarius; ex parte subiecti, seu illorum, qui Jure Canonico obligantur, qui sunt omnes omnino Christiani per totum Orbem diffusi, quousque nulla potestas Saecularis per suas leges se potest extendere; atque

atque ex parte finis, qui est homines dirigere ad DEUM per fidem & pia opera, ad honestè vivendum secum ipso, justè cum proximo, ac ultimato ad beatitudinem animæ supernaturalem & æternam consequendam. Ex quo præstantissimo fine elucet eminens præstantia, utilitas, ac necessitas Juris *Canonici*, quod etiam appellatur *Pontificium, Ecclesiasticum, Sacrum*. Et cum ex fine suo principali & immediato dirigat actiones fidelium ad rectè piè & justè vivendum, patet, quòd *Habitus Canonici* sit directivus, consequenter *practicus*, actiones verò fidelium, quas immediatè dirigit, sint ejus *objectum materiale* immediatum & principale, eò quòd actus elicit *Juris Canonici* sint *Regulæ, Canones, leges, præcepta*. Unde meliùs vocatur *Prudentia*, quæ est species virtutis intellectualis practica, sicuti *Ars*, vel potiùs *Jurisprudencia*, quàm *Scientia*, cum non tam cognitionem vel demonstrationem veritatis per suos actus intendat, quàm directionem morum & actionum humanarum.

Dico 7. Jus Canonicum in *Corpore Juris*, prout 8
defacto circumfertur, clausum continet sex volumina. 1. Decretum Gratiani. 2. Quinque libros Decretalium Gregorij Papæ IX. 3. Sextum Decretalium Bonifacii VIII. 4. Clementinas constitutiones Clementis V. 5. Extravagantes Joannis XXII. 6. Extravagantes Communes. Dixi, *pro-ut defacto circumfertur*; nam antehac solum Gratiani Decretum erat in Corpore Juris Canonici, exclusis etiam Decretalibus Gregorij IX. & ideo, quando eorum fiebat citatio, addebatur vox *extra*, vel ejus loco littera X. x. ut indicaretur, *titulum*

&

& *capitulum* citatum non in *Decreto* reperiri, sed extra illud. v. g. *c. dilectus 19. extra de Præben- dis.* quod & hodie, sed rarò, à quibusdam obser- vatur: sicut, quando fit citatio ex sexto Decreta- lium, addi solet ac debet *in 6. v. g. c. licet de se- pulturis in 6. h. e. in sexto.*

Decretum, quod Gratianus, Monachus Bono- niensis Ord. S. Benedicti, circa annum 1151. ex SS. Litteris, SS. Patrum sententiis, Summorum Pontificum variis Responsis, & Conciliorum tum Generalium tum Particularium decretis, quin & ex Juris Civilis quibusdam textibus, collegit, illud- que, quia ad conciliandos textus in speciem con- trarios suam quandoque sententiam adjecit, *Con- cordiam discordantium Canonum* appellavit, di- viditur in tres Partes. Prima complectitur 101. *distinctiones*, divisas in *canones*, vel, ut à quibus- dam vocantur, *capitula*, atque sic citari solent: *can. Jus Gentium 9. D. 1. vel can. 9. D. 1. vel D. 1. can. Jus gentium 9. vel Dist. 1. c. 9. vel c. 9. dist. 1.* Secunda pars continet 36. *causas*, seu casus con- troversos, quarum ferè singulæ habent plures *quæstiones*, istæ autem *canones*, quos iterum aliqui vocant *capitula*. Citantur sic. *can. si justus 30. caus. 1. q. 1. vel c. si justus. 1. q. 1. vel 1. q. 1. can. si justus. §. quia per illum.* Nota, vocabulum *causa* sæpissime non exprimi scriptò, licet pronuntiarì debeat: ut autem scias, num cifra indicet nume- rum *causæ* vel *canonis*, attendere debes, utrum statim sequatur littera *q.* seu *quæstio*; si enim se- quitur *q.* præcedens cifra, etiam solitariè posita, significat quotam *causæ*, non *canonis*. v. g. 2. q. 3. *c. Euphemium.* Rursus nota, *causæ 33. quæ- stio-*

tionem tertiam subdividi in septem *distinctiones*, de *Pœnitentia* tractantes, quæ sic allegantur: *can. homicidiorum 24. d. 1. de Pœnit.* vel *c. homicidiorum. dist. 1. de Pœnit.* vel *de Pœnit. d. 1. c. homicidiorum.* Tertia pars inscribitur de *Consecratione*, & habet 5. *distinctiones*, divisas in *canones*, quos iterum aliqui appellant *capitula*. Modus citandi est hujusmodi: *can. Filius DEI 8. dist. 4. de Consecrat.* vel *can. filius DEI d. 4. de Consecratione.* vel *de consecr. d. 4. c. 8.* In fine Decreti recensentur *Canones Pœnitentiales* numerò 47. in quibus pro gravioribus criminibus publicis statuitur certum tempus & modus agendi pœnitentiam: sed horum Canonum rigor hoc tempore antiquatus & ferè abolitus est. Sequuntur postea *Canones Apostolorum*, sic dicti, quia ab ipsis Apostolis traditi sunt: eos collegit S. Clemens Pontifex Romanus, D. Petri discipulus. In *Corpore Juris* nostri recensentur 84. quamvis Baronius recensent tantum 52. tanquam Authenticos cum Turriano (qui integrum de iis librum conscripsit) & ingens opinionum varietas circa illorum numerum reperiatur apud Auctores. Aliqui abierunt in desuetudinem, ut *canon 36.* ubi jubetur, ut bis in anno celebretur Episcoporum Synodus: nec enim faciunt Jus Divinum, sed solùm Ecclesiasticum, utpote ab Apostolis solùm ut Ecclesiæ Prælati conditi.

Decretales (intellige *epistola* variorum Pontificum, ad propositas sibi quæstiones respondentium) jussu & auctoritate Gregorii IX. per S. Raymondum de Penniafort Ord. S. Dominici, Pœnitentiarium ejusdem Pontificis, collectæ & vulgatæ

anno 1230. constant ex 5. libris, divisus in *Titulos*, qui ordinariè sub *Rubrica*, quæ præmittitur, habent plura *capitula*. Et hi libri explicantur in scholis tanquam Jus Ecclesiasticum Universale, in Foro & Judiciis observandum. Citari solent hoc modo: *c. super litteris 20. X. vel: c. 20. de Rescriptis. vel: c. super litteris de Rescr.* In libro I. post generalia principia Juris agitur præcipuè de modo constituendi Prælatos, & ordinandi personas Ecclesiasticas, ipsùmque Judicem Ecclesiasticum: in II. Processu Judiciali: in III. de Clericorum tum Sæcularium tum Regularium vita, rebus, obligationibus: in IV. de Sponsalibus & Matrimonio: in V. de Delictis, eorùmque Pœnis. Quæ omnia in dictis V. libris Decretalium comprehensa exprimere solent unico hoc versu: *Judex: Judicium: Clerus: Sponsalia: Crimen.*

Sextus Decretalium, ita appellatus, quod quinque libris Gregorii IX. tanquam complementum additus sit à Bonifacio VIII. circa annum 1300. collectus fuit ex Summorum Pontificum, Gregorio IX. posteriorum, Rescriptis & Constitutionibus, item ex duorum Conciliorum Generalium Lugdunensium Decretis: complectitur pariter 5. libros, qui rursus dividuntur in *Titulos* (eosdem quidem, quos habent 5. libri Decretalium Gregorii IX. at non omnes, cum plures sint omissi) isti autem in *capitula*: unde & eadem hic citandi ratio observatur, additis tamen in fine vocibus *in sexto*, seu *in 6.* nimirum sic: *ut quis 25. de Electione in 6. vel: cap. un. de Bigamis in 6.* Si verò prius ex libris Gregor. IX. fuit aliquid citatum, & quidem ex eodem titulo, v. g. *de Electione*, non amplius

plius reperitur *titulus*, sed ponitur illius loco vox *eodem*. v. g. *c. 25. eod. in 6.* Id quod etiam observatur, quando prius fuit aliquid citatum ex Jure Civili, postea ex Jure Canonico, vel vicissim, quando utrumque Jus habet *titulos* ejusdem rationis. v. g. *l. 19. seqq. ff. de Procuratorib. c. 2. eod. in 6.*

Clementina (constitutiones) auctorem habent Clementem V. qui eas vel ante-vel in-vel post Concilium generale Viennense in Gallis anno 1310. celebratum à se latas compilari jussit, sed morte præventus non vulgavit: publicavit tamen ejus Successor Joannes XXII. Avenione residens anno 1317. Constant itidem 5. libris, iisdem *titulis*, licet paucioribus, qui rursus dividuntur in *capitula*. Citantur hoc modo: *Clem. un.* (unica) *de renunt.* vel: *Clem. cum illusio de renunt.* vel: *c. un. de renunt. in Clementinis.* vel: *de renunt. cum illusio in Clement.*

Extravagantes Joannis XXII. sic appellatæ, quia diu extra *Corpus Juris*, quasi incerta fede vagabantur, & à dicto Joanne sunt editæ numero viginti, habent iterum 5. libros, distributos in eosdem *titulos*, sed valde paucos, & in *capitula*, more *Clementinarum*, *Decretales imitantium*. in quarum modum etiam citantur, nempe sic: *Extravag. Ioan. XXII. 3. de V. S.* (h. e. de verborum *significatione*) vel *Extrav. ad conditorem 3. Io. XXII. de V. S.* vel: *c. ad conditorem de V. S. in Extravagant. Io. XXII.* Pro voce *Extravag.* subinde ponitur syllaba *ex.* vel littera *X.*

Extravagantes Communes, sic nominatæ, quia à pluribus Pontificibus editæ, adeoque pluribus

communes sunt, & diu extra *Corpus Juris* vaga-
tæ; habent itidem 5. libros, & communes cum
Decretalibus *titulos*, licet pauciores. Citari so-
lent sicut Extravagantes *Joan. XXII.* cum hoc so-
lo discrimine, quod loco *Joannis XXII.* addatur
commun. vel inter communes. vel in commun. v. g.
extrav. ambitiosa int. commun. de reb. Eccles. non
alien. vel: c. ambitiosa, int. extrav. comm. de reb.
Eccl. non alien. vel: in extrav. comm. ambitiosa de
rebus Eccl. non alien. &c.

Atque ex his Partibus constat hodie *Corpus Ju-*
ris Canonici; nam *Liber VII.* (septimus) *Decre-*
talium constans ex Constitutionibus posteriorum
Pontificum, à Petro Mathæo J. C. Lugdunensi
collectus, licet Corpori Juris sit insertus, pars ta-
men Juris Canonici non est, nec vim Juris Cano-
nici obtinet, cum ista collectio non sit facta alicu-
jus Pontificis auctoritate, sed solum illam habent
vim, quam independenter ab ista collectione ob-
tinent, sicut Bullæ, quæ continentur in *Bullario*,
de quo postea. Pariter Pars Juris Canonici non
sunt *Institutiones Juris Canonici* à Lanceiloto J.
C. conscriptæ, & *Corpori Juris* adjici solitæ.
Idem judicium est de *Glossa*, & *Notis*, quæ repe-
riuntur in Corpore Juris *Glossato*, vel *Notis illu-*
strato. *Glossa*, quæ est uberior textuum explica-
tio in margine apposita, facta est ab Accursio J. C.
Notæ autem adjectæ à Dionysio Gothofredo
J. C. quando in textu vel *Glossa* occurrit littera I.
significat *infra*, quando littera S. significat *suprà*,
quando littera C. significat *contrà*. *Glossa* fundat
quidem magnam auctoritatem & probabilita-
tem, ita ut cujuslibet alterius Doctoris opinioni
præ-

præferenda sit, cedit tamen plurium Doctorum consensui, vel etiam unius Doctoris opinioni, si hæc meliori nitatur Juris fundamento, ubi adversatur Glossæ.

Extra *Corpus Juris Canonici* dantur adhuc & aliæ sanctiones Canonicae, nimirum 1. liber Concilii Tridentini. 2. Bullarium Magnum, uti & aliæ Bullæ, quæ itentidem à Summis Pontificibus eduntur. 3. Regulæ Cancellario Apostolicæ. 4. Declarationes Cardinalium. 5. Decisiones Rotæ Romanæ. Quæ quantam habeant auctoritatem, declarandum quoque est, prius tamen de iis, quæ exstant in *Corpore Juris* tanquam partes illius.

Dico 7. *Decretum* Gratiani per se non habet auctoritatem legalem, seu vim Juris decisivi in Foro & Scholis; quamvis in eo contenta retineant vim illam, quam habent fontes, ex quibus desumpta sunt; quia Compiler Gratianus, utpote vir privatus, caruit potestate legis condendæ, nec ejus operi auctoritatem legalem ullus Pontificum attribuit. Illud tamen jussu Gregorii XIII. ab erroribus ita purgatum est, ut Canones in Gratiani Decreto contenti censeantur esse conformes fontibus, seu scriptis originalibus, ex quibus collecti sunt. Unde si textus, in dicto Decreto repertus, ex *SS. litteris* sit desumptus, habet auctoritatem Divinam: si ex *Conciliis Generalibus*, vel *particularibus* quidem, specialiter tamen approbatis à Pontifice aliquo, vel ex *Decretis Summorum Pontificum*, vim legis Ecclesiasticæ: si ex *SS. Patribus*, majorem quidem probabilitatem, quam aliorum Doctorum sententiæ, non tamen vim legis.

legis, quia SS. PP. in materia disputabili censentur esse instar Doctorum privatorum: si ex *Constitutionibus Imperatorum*, vel *Jure Civili*, tunc obtinent vim juris in foro etiam Ecclesiastico, quando supplet defectum Juris Canonici, nec immunitati Ecclesiasticæ contrarium statuit, nihilque determinat circa res & personas Ecclesiasticas, vel quando approbatur ab Ecclesia, aut communi usu: si Gratianus de suo aliquid addit, propriam dicendo sententiam, facit probabilitatem, sicut judicium alterius viri periti.

10 Dico 8. Reliqua 5. Volumina in *Corpore Juris Canonici* comprehensa, nempe 5. Decretales, sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes Joan. XXII. & Extravagantes communes, imò singuli illorum textus decisivi pollent auctoritate legali, nisi vim Juris amiserint per consuetudinem contrariam, vel per constitutionem recentiore. Ratio; quia hæc volumina (& singuli eorum textus decisivi) à Legislatore Ecclesiastico edita, vel approbata sunt in vim Juris, ac per modum legum ad dirigendas actiones Christianorum.

Quæres, quid sit *Rubrica*, & cujus auctoritatis? R. 1. *Rubrica* sic dicta, quia, olim saltem, rubris exprimi solebat litteris, est duplex, una *titulorum*, alia *canonum & capitulorum*. Neutra in Decreto Gratiani habet vim Juris, quia auctorem non habent Summum Pontificem, imò nec Gratianum, sed alium ignotum, potestate legislativa destitutum. R. 2. *Rubrica titulorum* (seu ipsi tituli) in aliis Juris Canonici voluminibus, si contineat sensum seu orationem perfectam, v. g.
hæc,

hæc, ut *Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*, obtinet auctoritatem legalem: non verò, si orationem perfectam non contineat, uti hæc: *de constitutionibus: de consuetudine: de postulando &c.* licet & istæ in dubio habeant magnam auctoritatem interpretativam & declarativam. v. g. ex eo, quod *c. cum Monasterium de Elect.* ponatur in titulo *de Electione*, non *de Postulatione*, rectè inferitur, quod in casu dicti capituli fuerit celebrata Electio, non Postulatio. Gloss. *in d. c. v. postulantis*. Et hinc dicitur *rubrum explicare nigrum*. §. 3. Rubricæ Capitulorum, quæ continent summam brevem materiæ in textu subiecto comprehensæ, atque ideo etiam *Summarium* vel *Summaria* appellantur, vim Juris non fortiuntur, nisi in quantum concordant cum textu subsequenti, adeoque doctrinales tantummodo sunt, quia additæ sunt non à Pontificibus Legislativam potestatem habentibus, sed à variis Doctoribus, uti Abbate Panarmitano, Joanne Andreae &c. pro majori legentium commoditate.

Dico 9. *Concilium Tridentinum*, quod anno 1545. inchoatum, & 1563. finitum, complures Fidei articulos contra Lutheranos & Calvinistas definiit, simulque plurima ac saluberrima fecit morum decreta. Quoad articulos Fidei definitos est infallibilis auctoritatis, & ab omnibus Christianis ubique recipi, atque constanter retineri debet, utpote congregatum, directum, & approbatum à Papa, infallibili in rebus Fidei Doctore; quoad *Decreta morum & reformationes* autem pollet auctoritate Legali, & Jus Novissimum ac universale constituit, ubicunque promulgatum,

vel contraria consuetudine aut privilegiò Aposto-
 licò derogatum ei non est; cùm in Ecclesia DEI
 non sit major potestas legislativa, quàm Concili-
 um Generale suo Capiti, Romano Pontifici, uni-
 tum. Et hæc intelligenda quoque veniunt de aliis
Conciliis Generalibus Legitimis, qualia octodecim
 à Concilio Nicæno I. usque ad Tridentinum cele-
 brata sunt, & à me recensita in *Cursu Theologia*
Polemica, quem in aliis quoque materiis, Juri Ca-
 nonico affinis, utiliter inspicies propter Hære-
 ticos, quibus circumdamur. Aliud est de Conci-
 liis Particularibus, nempe unius tantùm Nationis,
 Provinciæ, vel Diocesis; hæc enim, præterquam
 quòd nullos Fidei articulos definire valeant, leges
 & decreta morum ac statuta non pro universali
 Ecclesia, sed solùm pro certa natione, provincia,
 diocesi condere possunt, nisi à Pontifice approba-
 ta & recepta fuerint pro tota Ecclesia: sic à Leone
 IV. *can. 1. dist. 20.* recepta & approbata sunt An-
 cyranum, Neo-Cæsareense, Gangrense, Antioche-
 num, Laodicense, & quædam alia. Cæterùm
Concilia Generalia Legitima sunt, quæ congre-
 gantur autoritate Summi Pontificis, convocatis
 omnibus Christiani Orbis Episcopis (licet non
 omnibus comparentibus) quibus præsidet Papa
 vel per se, vel per suos Legatos. Unde & *Oecu-
 menica*, quasi Orbis terræ Concilia, dicuntur,
 aut *Plenaria*. Econtra *Particularia* sunt, cele-
 brantur convocatis solùm certi districtus Episco-
 pis aut Clericis. Quando à Papa, vel Patriarcha
 seu Primato aliquo, convocantur integræ Natio-
 nis vel Regni Episcopi, dicuntur *Nationalia*:
 quando ab Archiepiscopo convocantur sui Episco-
 pi

pi suffraganei, Abbates, & Clerici totius Provin-
ciæ, *Provincialia*: & quando ab Episcopo con-
vocantur Abbates & Clerici suæ diœcesis, *Diœce-
sana vel Episcopalia*.

Dico 10. *Declarationes S. Congregationis Car- I 2
dinalium*, qui nempe constituti sunt à Papa *Inter-
pretes* Concilii Tridentini quoad decreta morum,
ademptâ omnibus aliis facultate Glossas, annota-
tiones, commentarios, & quodvis interpretatio-
nis genus in præfatum Concilium edendi, proba-
bilius tunc faciunt Jus universale (aliàs certè non)
si sint *comprehensiva*, h. e. comprehendantur in
verbis Concilii, seu si sint secundum propriam &
communi usu receptam verborum significatio-
nem, atque eam solummodo declarent, non ex-
tendant, ac insuper Papâ priùs consultò, hujusque
expressò in litteris nomine datæ sint, uti statuit
Sixtus V. & Gregor. XIV. Card. de Luca *in Annot.
ad Conc. Trid. disc. 1. n. 17.* Notat autem Pel-
lizar. *Man. tr. 4. n. 108.* ex Salas, quòd Cardina-
les rarò consulant Pontificem. Requiritur præ-
terea. ut producantur in forma Authentica, h. e.
ut sigillò S. Congregationis Cardinalium mu-
nitæ, & à Cardinale Præfeto, ac Secretariò
subscriptæ sint, ut ordinavit Urbanus VIII. anno
1631. Card. de Luc. *lo. cit.* Pelliz. *lo. cit.* Si
proin habeant has tres conditiones, sunt declara-
tiones authenticæ, & vim Juris obtinent, saltem
si dentur generaliter & sine restrictione tacita vel
expressa ad certum locum; quia censentur esse
datæ ab ipso Pontifice: id quod confirmat quo-
que Praxis, præsertim Rotæ Romanæ, dictas de-
clarationes reverenter & absque ambiguitate re-

ipientis, & meritò, quia, si sint comprehensivæ, censentur esse ipsum Jus Tridentini, jam antecederet conditum & promulgatum debitè, ad quod retrotrahuntur etiam quoad casus præteritos, *arg. Nov. 145. inf.* non verò Jus Novum. Idem ferè dicendum est de aliarum Congregationum Romanarum, uti Congregationis *super negotiis Episcoporum & Regularium*, Congregationis *Rituum*, Congregationis *de Judice librorum prohibitorum*, Congregationis *de propaganda Fide*, Congregationis *S. Officii Inquisitionis* contra Hæreticam pravitatem &c. declarationibus, quòd nempe tunc tantùm fortiantur vim Juris, quando explicant Jus Commune, nempe si habeant tres prædictas conditiones. Cæterum Sanch. Salas, Fagnan. alii DD. apud & cum P. Schmalzgrueber *in dissertat. proxm. n. 386.* observant, haud ægrè deferri dictarum Congregationum declarationibus, licèt sigillo & subscriptione debita munitæ non producantur, modò referantur à probatis Doctoribus, & aliunde non reddantur suspectæ, v. g. quòd à Jure Communi, proprietate verborum, vel recta ratione recedant; tunc enim in praxi ab iis non facilè recedendum esse ajunt.

- 13 Dico II. *Regula Cancellariæ*, hoc nōmine appellatæ, vel quòd magna earum pars concernat expeditionem litterarum Apostolicarum, quæ fit in Cancellaria Papali, vel quòd in Cancellaria Apostolica publicentur, vim Juris universalis non obtinent quoad ea, quæ spectant ad expeditionem litterarum in Cancellaria faciendam, sed solos Cancellariæ Officiales ligant: bene tamen quoad illa, quæ generaliter statuunt, v. g. de refer-

servationibus & resignationibus Beneficiorum, de dispensationibus & Indulgentiis impetrandis, de triennali & annali possessore beneficii &c. etiam observandæ in Judicio, modò producantur impetratæ à S. R. E. Vice-Cancellario sub plumbo. Chokier in *earundem Regular. Rubr. n. 22. 23.* Id præterea speciale habent hæ Regulæ, quòd in morte Summi Pontificis expirent, ac Sede Papali vacante nullam retineant vim, donec à Successore iterum resuscitentur & re assumantur vel omnes, vel aliquæ tantùm, vel etiam quibusdam additis, ad libitum recens electi Pontificis, qui altero mox ab electione die eas instaurare solet. Neque extra Curiam Romanam promulgari solent, sicut aliæ Leges; imò effectum nullitatis actûs in contrarium gesti sortiuntur etiam ante hanc publicationem. Initium sumpsisse dicuntur circa tempora Joannis XXII.

Dico 12. *Decisiones Rotæ*, quæ nihil est aliud 14
quàm Tribunal Romani Pontificis ad decidendas causas litigiosas ordinatum, constans ex 12. Prælatiis, partim Italis & Hispanis, partim Gallis & Germanis, iisque in Jure versatissimis, qui vocantur *Auditores Rotæ*, eò quòd in orbem sedentes audiant controversias ad se delatas, examinent, & dirimant, faciunt quidem jus inter Partes litigantes, sicut aliæ sententiæ Judiciales, non tamen inter alios, vel Jus universale; quia huic tribunalì non reperitur concessa potestas Legem vel Jus novum condendi. Ferè sicut decisiones Camerae Imperialis non faciunt Jus, nisi inter Partes litigantes, licet majoris censeantur esse auctoritatis, quàm inferiorum Tribunalium, &, si plures ex-
stant

stant uniformes super eadem quæstione, indicant consuetudinem & stylum Curia, cui & alii Judices non immerito se conformant, uti & Doctores.

15 Dico 13. *Bullarium*, ut vocant, *Magnum*, quod auspicio Sixti V. primitus vulgatum à Laërtio Cherubino J.C. Romano, & postea ab ejus filio Angelo Maria Cherubino continuatum & augmentatum, diversas Romanorum Pontificum Bullas & constitutiones extravagantes complectitur, majori auctoritate præditum non est, quàm Bullæ, in Bullarium non relatæ, utpote à nullo Pontificum in vim Juris approbatum. Sed quam auctoritatem debemus tribuere Bullis extravagantibus in Bullario non contentis, & post illius vulgationem hinc inde editis, & quæ hodieum adhuc emanant? Resp. Si de illis certò constet, & sint promulgatæ pro tota Ecclesia debitò modò, faciunt Jus universale: at quia sæpe de iis non certò & legitimè constat, an nempe verè & sine subreptione emanaverint, item an suis originalibus concordent exempla, quæ circumferuntur, an pro tota Ecclesia latæ, promulgatæ, & usu receptæ sint, sæpe Juris auctoritate destituuntur, & negliguntur. Vid. Card. Tuschus *litt. E. conc. 679. n. 1. 2.* Cæterum *Bulla* Pontificia differt à *Brevi* Apostolico per hoc, quòd illa sit scriptura in membrana, plumbo de funibus pendente munita, salutationem cum narratione, & concessionem Papæ &c. continens: istud verò sit diploma seu rescriptum à Papa (aut Pœnitentiario Magno.) emanatum, sitque scriptura modica in parvis concessa negotiis, in papyro frequenter scribi solita, cerâ

cerâ rubrâ annulôque Piscatoris sigillata, ac signô Secretarii notata, & subscripta.

Dico 14. Jus Canonicum (non Civile, si hoc 16 discrepat ab illo) in utroque foro, Ecclesiastico & Seculari, observandum est 1. quando agitur de Ecclesiis, personis, vel rebus Ecclesiasticis. per *c. 10. de constit. c. 4. de censib. in 6.* Ratio est, quia Legislator Sæcularis nullam in his causis habet jurisdictionem, ut ex claris textibus tenent omnes. 2. Quando agitur de rebus spiritualibus, v. g. de Matrimonio & aliis Sacramentis, de beneficiis Ecclesiasticis & Decimis &c. *c. 2. de judic. c. 12. de sent. excom. in 6.* Ratio est eadem. 3. Quando agitur de peccato. *c. fin. de præscript.* Ratio; quia, ubi agitur de peccato coram DEO, agitur de re salutem animæ spiritualem concernente.

Dico 15. Quando agitur de materia profana, 17 Clericos, aut animarum salutem non concernente, v. g. de Contractibus, Testamentis, actibus civilibus &c. & Jus Canonicum discrepat à Jure Civili, quodlibet est observandum in suo foro, Canonicum in Ecclesiastico, & territorio temporali Papæ, Civile in Politico & sæculari. *arg. can. 6. dist. 96. c. 7. & 13. qui filii sint legit.* Ratio est, quia in hujusmodi materiis nec Potestas Sæcularis ab Ecclesiastica, nec ista dependet à sæculari, ac neutra alteri subordinata.

Dico 16. Quando Jus Canonicum in materia 18 profana nihil decernit, vel tantum dubiè, Jus verò Civile circa illam disponit clarè, sequi oportet Jus Civile in foro etiam Ecclesiastico: & vicissim, quando Jus Civile nihil decernit vel tantum dubiè, Jus verò Canonicum disponit clarè,
stan.

standum est decisioni Juris Canonici in utroque foro. Ita regulæ instar tradunt Doctores ex *c. 1. de N. O. N.* ibi: *sicut leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principium constitutionibus adjuvantur.* Itaque Jus Civile supplet defectum Juris Canonici, & Jus Canonicum supplet defectum Juris Civilis, quando desunt propriæ leges. Dixi, *in materia profana*: nam si Jus Civile aliquid disponat circa res vel personas Ecclesiasticas, nullius est auctoritatis, nisi ejus leges contineant merum favorem vel privilegium, uti *in auth. Item nulla C. de Episc. & Cleric.* ubi Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ pronuntiantur exemptæ ab exactionibus & oneribus per sæculares Magistratus imponendis; talis enim favor, nullum onus habens annexum, in concedente non requirit jurisdictionem, sed etiam non subdito concedi potest: vel nisi tales leges Juris Civilis à Jure Canonico vel expressè sint approbatæ, vel Ecclesiæ usû receptæ: sic Jus Canonicum approbavit leges civiles de cognatione legali; Matrimonium dirimente.

Rubr. & c. un. de cognat. legali.

